

ВІДГУК

офіційного опонента Любіцевої О.О. на дисертаційну роботу Городиського Юрія Ярославовича на тему: «Геопросторова організація паломництва у Львівській області», подану на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00. 02 – економічна та соціальна географія

1.Актуальність теми дослідження, її зв'язок з державними та регіональними науковими програмами. Відродження географії релігії та її становлення в Україні на сучасній теоретико-методологічній базі географії припадає на часи незалежності і з того часу до сьогодні цей науковий напрямок розвивається порівняно значними темпами. Дослідження релігійного життя розпочались з оцінки територіальної диференціації, визначення георелігійної ситуації в межах всієї України, потім перейшли на дослідження регіональних особливостей і складових географії релігії, до яких належить дослідження феномену паломництва. Мезорегіональне дослідження власне паломництва є піонерним для української суспільної географії, що підтверджує його актуальність. Паломництво є важливою складовою релігійного життя і заслуговує на всебічний розгляд як в теоретичній, так і в практичній площині. Саме практичній площині автором приділена значна увага, зокрема, дослідженню інфраструктури паломництва, яка має сприяти здійсненню мети паломництва, а також використанню об'єктів паломництва в релігійному туризмі.

Вибір Львівської області як території дослідження посилює його актуальність з огляду на міру релігійності населення та поліконфесійність.

Про практичну спрямованість дослідження і прикладне значення отриманих результатів свідчить те, що воно виконане в межах наукової проблематики кафедри географії України Львівського національного університету імені Івана Франка (номер державної реєстрації 0111U008005) і при викладанні ряду навчальних дисциплін («Географія релігії», «Географія туризму в Україні»)

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних положеннях суспільної географії, географії релігії, з якими автор добре обізнаний. У списку літератури наявні практично всі значні роботи, присвячені георелігійній проблематиці в Україні. Автор в своїх теоретичних положеннях та методичних розробках спирається на напрацювання попередників і вдало використовує їх в своїй методиці (п.1.4.). Одним з основних підходів, використаних автором, є історичний підхід, а історико-географічний аналіз став підставою для типізації місць паломництва за часом виникнення, для детального опису об'єктів паломництва та сакральних місць, яких виявлено 106, що свідчить про опрацювання Ю.Я. Городиським не тільки географічних джерел, а й теологічних, історичних, архівних матеріалів, що й дозволило визначити елементи територіальної структури паломництва у Львівській області, провести їх типізацію, запропонувати районування за низкою критеріїв: значення святині, частота та обсяг відвідування, концентрація та конфесійне різноманіття об'єктів паломництва, наявність паломницької інфраструктури тощо. Автору вдалося розкрити специфіку територіальної організації паломництва у Львівській області, де, на відміну від більшості областей України, переважає Українська греко-католицька церква і її паломницькі центри користуються найбільшою повагою серед вірян, про що свідчить обсяг паломництва. Авторські висновки і рекомендації ґрунтуються на опрацюванні значного обсягу первинної інформації, яка була покладена в основу використаних бальних оцінок, обрахунку показників конфесійної мозаїчності та локалізації (компактності) (сс.35-43).

Отримані результати проілюстровані низкою картосхем (всього в роботі їх 37), які відображають як часткові, так і синтетичні результати дослідження.

Авторські рекомендації ґрунтуються на результатах проведеного дослідження і спрямовані на розвиток специфічної паломницької та загальної

інфраструктури (транспортної, соціальної, зокрема), на збільшення залучення паломницьких центрів та об'єктів до туристичної діяльності (автором розроблені і запропоновані туристичним компаніям маршрути релігійного туризму). Результати дослідження апробовані на 6 наукових конференціях різного рівня.

Означене свідчить, що Ю.Я.Городиський достатньо обізнаний із сучасними вітчизняними та зарубіжними теоретико-методологічними розробками, володіє методами суспільно-географічних досліджень, що дозволило отримати достовірні результати.

Сформульовані в дисертації теоретико-методичні положення, отримані прикладні результати і запропоновані рекомендації є достовірними, ґрунтуються на сучасному теоретико-методологічному апараті суспільної географії і спрямовані на розвиток наукового знання та практики туристичної діяльності.

3. Наукова новизна результатів наукового дослідження. Городиський Ю.Я. в своїй роботі ґрунтується на основних поняттях суспільної географії, напрацюваннях географії релігії, що дозволило йому сформулювати поняттєво-термінологічний апарат та розробити методику дослідження, зреалізовану при аналізі територіальної організації паломництва у Львівській області. Автором на основі детального опрацювання зібраних матеріалів виявлені ресурси паломництва вірян різних конфесій (чудотворні ікони, мощі святих, цілющі джерела). Їх концентрація в розрізі поселень, оцінена за запропонованими показниками, покладена в основу визначення елементів територіальної структури і їх типізації (ядра, вузли, центри, пункти). Оцінка конфесійної диференціації, паломницьких потоків та інфраструктури дозволила виділити 9 паломницьких районів, детально охарактеризованих в роботі.

Таким чином, автором розроблена методика суспільно-географічного дослідження паломництва на регіональному рівні. Отримані результати, в першу чергу аналітичні, покладені в основу пропозицій по популяризації паломництва через формування відповідних конфесійних структур та

інформаційну діяльність, що, за твердженнями автора, сприятиме також розвитку релігійного туризму і екскурсій у Львівській області.

Достовірність отриманих результатів підтверджується авторськими картографічними розробками, які відтворюють як часткові, так і інтегральні результати дослідження.

Таким чином, запропонований алгоритм дослідження, зреалізований в даній роботі, є авторським внеском в розвиток суспільної географії та географії релігії і практику туристичної діяльності Львівського регіону.

4. Зауваження щодо змісту дисертації:

1) до наукової новизни авторові слід було б в першу чергу віднести суспільно-географічну за сутністю методику регіонального аналізу паломництва, яка, однак, ніде автором не позиціонується;

2) автор своє дослідження ґрунтує на бальних оцінках поселень, де знаходяться об'єкти паломництва, оцінюючи від 1 до 3 балів такі аспекти як: розташування (за адміністративним значенням поселення), транспортну доступність, відстань від великих туристичних центрів (хоча не зовсім зрозуміло, що саме закладається в це трактування), кількість об'єктів паломництва та конфесійне різноманіття, наявність інфраструктури, інформаційне забезпечення (розділ III). При цьому обґрунтування вибору тих чи інших бальних оцінок виглядає доволі суб'єктивним (табл.4.2., с.191, картосхема 4.2., с.192);

3) автором значна увага приділена управлінській структурі конфесій (п.2.3.), хоча вона не розглядається як функціонально-управлінська чи організаційно-управлінська в суспільно-географічному сенсі, тому автор обмежується констатацією фактів і не розвиває випадково виявлену мозаїчність в практичній площині;

4) аналіз паломництва передбачає виявлення на оцінку паломницьких потоків, їх спрямованість, інтенсивність, масштаби тощо. Зважаючи на відсутність офіційної та церковної статистики, доречно було б використати класичний географічний метод польових натурних досліджень, обравши ключові об'єкти, тим більше, що відповідні методи вже напрацьовані, зокрема, школою

георелігійних досліджень проф. А.Яцковського (Ягелонський університет, Польща), якого автор згадує в списку опрацьованих джерел. Отримані результати, навіть при всій їх частковості, стали б підставою для власне просторового аналізу. В роботі ж наведені цифри і побудована на їх підставі класифікація відвідуваності об'єктів паломництва (рис.4 автореферату, рис.3.8, с.144) недостатньо обґрунтовані, а наведені «напрями найбільших прощ» (рис.3 автореферату, рис.3.5, с.135) виглядають доволі умовними;

5) автором запропоновані ряд турів і екскурсійних програм для розвитку у Львівській області релігійного туризму, синтезовані на рис. 4.3. (с.197), який складений не тільки без дотримання картографічних вимог, а й без дотримання вимог до формування туристичного продукту, оскільки не містить ні маршруту, ні розрахунків тривалості, ні умов забезпечення туру.

Означені зауваження та побажання спрямовані на поліпшення змісту і методів, запропонованих в роботі, є дискусійними і суттєво не впливають на отримані результати.

5. Значимість дослідження для науки і практики. Автором проведене актуальне, оригінальне і практично спрямоване дослідження, яке становить як теоретичну, так і методичну цінність для суспільної географії та географії релігії. Обраний для дослідження об'єкт – паломництво у Львівській області – є складним, піонерним об'єктом географічного дослідження і розроблена та апробована методика його дослідження має сприяти як розробці методологічних положень географії релігії, так і розвиткові практичного використання проаналізованого ресурсного потенціалу для розвитку туризму і соціальної сфери в регіоні.

Авторські розробки та апробована методика дослідження можуть бути застосовані в аналогічних регіональних дослідженнях.

В цілому проведене дослідження є особистим внеском Ю.Я.Городиського у розвиток суспільної географії і географії релігії, у практику інтенсифікації туристичної діяльності в регіоні.

6. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових виданнях відповідно до вимог МОН України. Положення, які винесені на захист, в повній мірі знайшли відображення в опублікованих автором 14 наукових роботах, в т.ч. у 7 статтях у наукових фахових виданнях, , апробовані на 6 конференціях різного рівня.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам МОН України. Дисертаційне дослідження Городиського Ю.Я. за структурою та змістом відповідає вимогам МОН України до дисертацій, які подаються на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, до складу яких входять 13 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 296 найменувань. Про достатній рівень наукових узагальнень свідчить наявність в тексті 17 таблиць, 71 рисунку, в т.ч. 37 картосхем, 27 додатків, що підтверджують наявність первинного аналітичного матеріалу.

Оформлення дисертації відповідає вимогам МОН України.

ВИСНОВОК

Представлене Городиським Юрієм Ярославовичем дослідження «Геопросторова організація паломництва у Львівській області» є самостійним, завершеним науковим доробком, спрямованим на розвиток суспільної географії і географії релігії, містить наукову новизну і обгрунтовані достовірні результати, які можуть бути використані як в прикладних дослідженнях, так і в практиці регіонального розвитку туризму.

Висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є обгрунтованими, базуються на фактичному матеріалі і адекватно відображають питання практичної діяльності.

Основні положення, винесені на захист, достатньо повно викладені в публікаціях у наукових фахових виданнях, апробовані на конференціях різного рівня.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження за змістом та оформленням відповідає вимогам МОН України.

Виходячи з усього переліченого, вважаємо, що представлене дослідження «Геопросторова організація паломництва у Львівській області» є актуальним, самостійним і завершеним персональним науковим доробком автора, яке має наукову новизну і практичне значення, отримані результати в сукупності вирішують поставлену мету, а здобувач Городиський Юрій Ярославович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна і соціальна географія.

Завідувач кафедри країнознавства та туризму
географічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор географічних наук, професор

О.О.Любіцева

